

УДК 376.1-056.264: 378.096(477.52)

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ В НАУКО-ПРАКТИЧНОМУ ЦЕНТРІ КАФЕДРИ ЛОГОПЕДІЇ

У статті розглядається специфіка надання логопедичної допомоги дітям дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах науково-практичного центру кафедри логопедії.

В статті рассматривается специфика оказания логопедической помощи детям дошкольного и младшего школьного возраста с нарушениями речевого развития в условиях научно-практического центра кафедры логопедии.

The article discusses the specifics of providing speech therapy services to children of preschool and younger school age with violations of speech development in the scientific and practical center of the Department of correction.

Ключові слова: мовленнєві порушення, науково-практичний центр, логопедична допомога.

Ключевые слова: речевые нарушения, научно-практический центр, логопедическая помощь.

Keywords: speech disorders, scientific and practical center, speech therapy.

Постановка проблеми. Як показують наукові дослідження та практика, останнім часом спостерігається тенденція до збільшення числа дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку, які викликані фізіологічними недоліками, патологічними станами, а також соціальними умовами. У разі ненадання своєчасної кваліфікованої допомоги розлади мовлення приводять до психологічного дискомфорту, мовленнєвого негативізму, проблем у шкільному навчанні тощо. Тенденція до збільшення числа дітей з різними мовленнєвими порушеннями визначила потребу в створенні сучасного педагогічного центру, де фахівці зможуть надати кваліфіковану допомогу дорослим та дітям з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Л. М. Томіч розглядала питання

організації процедури діагностики та корекції мовлення дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах реабілітаційного центру. Є. В. Фалко висвітлює необхідність створення навчально-практичного центру для педагогів, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. С. В. Полещук надає великого значення взаємодії, більшої систематизації та координації зусиль з боку науки та практики, налагодженню ефективного механізму впровадження результатів наукових досліджень, поширенню та запровадженню позитивного досвіду побудови діяльності спеціальних закладів в нових умовах.

Мета статті: висвітлити особливості організації та надання логопедичної допомоги дітям дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями усного або/та писемного мовлення в умовах науково-практичного центру кафедри логопедії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-практичний центр є структурним підрозділом кафедри логопедії Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка і підпорядковується безпосередньо завідувачу кафедри логопедії. Метою діяльності центру є покращення координації спільного виконання наукових досліджень за комплексною науково-дослідною темою, підготовка наукових розробок до впровадження та надання консультативної і корекційної допомоги особам з порушеннями мовленнєвого розвитку та інших складових психічного розвитку.

Основними завданнями навчально-наукового центру кафедри логопедії є забезпечення умов для проведення практичних та лабораторних занять за курсами та спецкурсами навчального процесу напряму «Логопедія», для оволодіння студентами вміннями та навичками дослідницької роботи та застосування набутих знань на практиці в процесі вивчення базових дисциплін, написанні курсових, кваліфікаційних та магістерських робіт, участь у підготовці кваліфікованих фахівців у галузі корекційної педагогіки, підготовка навчальних посібників, методичної, наукової та

іншої літератури з корекційної педагогіки. Одним із основних завдань є розробка, вивчення, реалізація та адаптація різноманітних методик діагностування, корекції та попередження мовленнєвих порушень.

Консультації та заняття проводять кандидати наук, викладачі кафедри логопедії, які мають вищу кваліфікаційну категорію та практичний досвід роботи, використовують сучасні методики і прийоми діагностування, корекції та попередження порушень мовлення, володіють навичками загального, логопедичного та точкового масажу. Зазначені засоби корекційно-розвивальної роботи розробляються на кафедрі логопедії і впроваджуються в навчальний процес та практичну діяльність. Також заняття проводять студенти магістратури, що навчаються за спеціальністю «Спеціальна освіта. Логопедія». Логопедична робота в науково-практичному центрі спрямована на стимуляцію мовленнєвого розвитку з урахуванням порушеної функції мовленнєвого механізму, корекцію і компенсацію порушень окремих ланок всієї системи мовленнєвої діяльності, виховання й навчання дитини з мовленнєвими порушеннями.

Послуги психолого-педагогічного напрямку дітям та дорослим з порушеннями мовленнєвого розвитку та інших складових психічного розвитку надають дефектолог, логопед та психолог. Спільна робота фахівців дозволяє побудувати комплексну систему індивідуального розвитку або корекції дитини.

Спеціалісти проводять заняття з розвитку мовлення, корекційні заняття з подолання порушень усного та писемного мовлення, порушень психічного розвитку та вторинних порушень (замкнутості, некомунікабельності, заниженої самооцінки тощо), заняття з підготовки до школи, логопедичне та психологічне обстеження дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Діти, які відвідують центр, мають широкий спектр порушень мовлення та інших складових психічного розвитку: дислалія, дизартрія, дисфонія, алалія, дисграфія, дислексія, заїкання, затримка психічного розвитку.

У процесі корекційного та психологічного впливу вирішуються наступні

завдання:

- діагностика рівня мовленнєвого та психічного розвитку, специфіки порушень з метою визначення шляхів індивідуальної корекційної роботи;
- виявлення компенсаторних можливостей, прогнозування успішності корекційної роботи;
- адаптація логопедичних, дефектологічних та психологічних методик діагностування та корекційного впливу.

Спеціалісти центру впевнені в тому, що запорукою успішного подолання порушень розвитку мовленнєвої системи дошкільників є своєчасне виявлення мовленнєвої патології, її кваліфікація та чітка, системна організація корекційно-розвивальної роботи, врахування послідовності та поступовості в роботі з формування, розвитку та корекції всіх складових мовлення, а саме лексико-граматичних категорій, словника, зв'язного мовлення, фонетико-фонематичних процесів, загальної культури мовлення. Всі види корекційно-розвивальної роботи містять завдання з розвитку та корекції експресивного та імпресивного мовлення, пізнавальних процесів, кінетичних та кінестетичних відчуттів. Зміст процесу корекційно-розвивального навчання, методи та прийоми, види діяльності, що змінюються протягом заняття, визначаються на основі комплексного вивчення дитини, з якою займаються індивідуально на будь-якому етапі її розвитку, створюючи позитивний емоційний фон під час проведення корекційних занять, що сприяє підвищенню мотивації та інтересу дітей.

Умовно корекційний логопедичний процес можна поділити на два етапи.

1. Підготовчий етап:

- створення установки на корекційну роботу;
- підвищення навчальної мотивації, мотивації до комунікативної діяльності.

2. Корекційна робота, що спрямована на:

- розвиток артикуляційної моторики, мовленнєвого дихання;
- розвиток фонематичних процесів;
- розвиток просодичних компонентів мовлення;
- корекцію звуковимови, виховання звукової культури мовлення;

- формування, засвоєння, вдосконалення лексико-граматичних категорій мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення;
- розвиток загальної та дрібної моторики;
- подолання порушень писемного мовлення;
- попередження порушень письма та читання;
- формування навичок спілкування.

Суттєвим фактором розвитку мовленнєвого мислення дитини є ігрова діяльність, пі час якої створюються такі ситуації, в яких умови засвоєння мовлення більш різноманітні і тому більш ефективні. Саме у грі яскраво проявляється мовленнєва активність дитини і її вплив на засвоєння мови. У нашому центрі в наявності є велика кількість різноманітного дидактичного та іграшкового матеріалу, що систематизований за напрямками корекційної роботи, а саме розвиток дрібної моторики, слухового сприймання, пізнавальних психічних процесів, афективно-вольової сфери тощо.

Працівниками центру надається консультативна допомога батькам, які замислилися про якість психічного та мовленнєвого розвитку своєї дитини.

Завданнями процесу взаємодії з батьками дітей є:

- навчити батьків створювати сприятливе мовленнєве середовище для зростання дитини, посилити роль сім'ї у формуванні особистості дошкільника;
  - вияснити ступінь поінформованості батьків про власну дитину, її здоров'я, мовленнєву діяльність, про ціннісні орієнтири та досягнення;
  - спонукати батьків слідкувати за мовленнєвим розвитком дитини;
  - вчити батьків приділяти велику увагу створенню сприятливого мовленнєвого середовища, дотримуватись чіткості та ясності в розмові з дитиною;
  - систематизувати теоретичні знання та практичні навички батьків, спрямовані на якісний та успішний процес розвитку мовлення дошкільнят;
  - підвищити психолого-педагогічну компетентність батьків.
- Батьків навчають ігровим прийомом,

які використовуються для розвитку фонематичного слуху, мовленнєвого дихання, артикуляційної моторики, дрібної та загальної моторики, формування всіх складових мовлення, загальних психічних процесів.

У навчально-практичному центрі створені безпечні комфортні умови для занять з дітьми, в наявності є необхідна навчально-методична та дитяча література, дидактичні посібники, іграшки, спеціальне обладнання (пісочний годинник; настінне дзеркало розміром 50x80 см з додатковим освітленням, набори логопедичних зондів тощо), дитячі стіл та стільці, набірне полотно, технічні засоби навчання (магнітофон, комп'ютер) тощо.

Тривалість корекційного курсу залежить від тяжкості мовленнєвого порушення, індивідуальних особливостей дитини, від якості засвоєння програмового матеріалу.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Представлений досвід організації корекційної допомоги дітям дошкільного та молодшого шкільного віку з порушеннями мовлення різного характеру та ступеня є ефективним засобом підтримки дитини та сприяння корекції мовлення, яке грає велику роль

у становленні пізнавальної діяльності та розвитку адекватної соціальної активності дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полещук С. В. *Перспективи розвитку взаємодії науки і практики в галузі корекційної освіти // Інтеграція науки і практики в умовах модернізації корекційної освіти України : Збірник наукових праць. – Херсон : нп Вишемирський В. С., 2014. – 276 с.*
2. Тищенко В. *Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до п'яти років: Поради батькам. / В. Тищенко, Ю. Рібцун. - Київ : Літера ЛТД, 2006. – 128с.*
3. Томіч Л. М. *Організація процедури діагностики і корекції мовлення дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах реабілітаційного центру. – Режим доступу: www.VuzLib.com*
4. *Як організувати інноваційні соціальні послуги для дітей з особливими потребами. Моделі та документи, рання інтеграція та інклюзивне навчання (Кавт. кол.: Савченко О. О., Кукуруза Г. В., Шваб Ю. М. та інш. упоряд. Нідельник Л. Л. 1 – К.: ДП. – 2007 – 256 с.*

УДК 376.1-056.264: 81'233:81'36: 371.335

А. В. Толстопахвикладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка**ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ
БУДОВИ МОВЛЕННЯ
У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗНМ
НА ОСНОВІ ЗАСТОСУВАННЯ
НАОЧНОСТІ У КОРЕКЦІЙНОМУ
ПРОЦЕСІ**

У статті розглядається проблема формування та вдосконалення граматичної будови мовлення у дошкільників із ЗНМ. Подано характеристику провідних видів наочності та розглянуто особливості її застосування у корекційному процесі з метою додаткової стимуляції ігрової та мовленнєвої активності, формування у дітей творчого продуктивного мовлення.

The problem of the importance of development and improving the grammatical structure of speech in preschool children with RM. Posted leading characteristic species of clarity and discussed the importance of its use in the correction process in order to further stimulate speech and gaming activity, on developing children's creative productive language.

В статті розглядається проблема формування та вдосконалення граматичного строю речі у дошкільників с ОНР. Дана характеристика ведучих видів наочності та розглянуто важливість її застосування у корекційному процесі з метою додаткової стимуляції ігрової та мовленнєвої активності, формування у дітей творчої продуктивної речі.

Ключові слова: граматична будова мовлення, вдосконалення, мовленнєва активність, загальне недорозвинення мовлення, наочні засоби.

Key words: grammatical structure of speech improvement, speech activity, the general underdevelopment of speech, visual aids.

Ключевые слова: грамматическое строение речи, совершенствование, речевая активность, общее недоразвитие речи, наглядные средства.

Постановка проблеми. В даний час відзначається зростання числа дітей, які мають загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ). У структурі дефекту дітей із ЗНМ порушення його граматичної сторони є найбільш вагомим, а одним із головних завдань у корекції граматичної будови мовлення є вивчення умов для

повноцінного освоєння дитиною багатства синтаксичних, морфологічних і словотворчих засобів на основі розвитку пошукової активності. Враховуючи те, що у дітей із ЗНМ перевищує наочно-дійове сприйняття, тому показ предмета або картини діє на дитину сильніше ніж слово.

Отже, формування граматичної будови мовлення у дошкільників із ЗНМ стане ефективнішим, якщо будувати роботу на основі комплексно-динамічного підходу, що передбачає сукупність кількох складових: з одного боку, застосування наочних засобів у поєднанні зі словом, з іншого, – поетапне формування конкретних граматичних явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначене Л. С. Виготським поняття «зони найближчого розвитку» дозволяє зробити висновок про необхідність сприяння всебічному розвитку дошкільників, з огляду на те, що реальні здібності дитини можуть проявитися доволі пізно. Освіта, яку дитина отримує в дошкільному дитинстві, максимально сприяє їх проявам. Специфіка дошкільного віку полягає в тому, що в цей час психічні процеси дуже рухливі та пластичні, тому розвиток потенційних можливостей у більшій мірі залежить від того, які умови для цього створені.

В історії педагогіки погляди щодо ролі наочності істотно різнилися: від гіперболізації у навчанні (Я. А. Коменський, Й. Г. Песталоцці) до надання переваги над ним слову (М. І. Пирогов). К. Д. Ушинський, вважаючи викладання рідної мови головним предметом початкової освіти, наочність називав найкращим засобом для формування самостійності дітей у процесі розвитку дару слова, так як, застосовуючи наочність, «ми робимо наше навчання доступним для дитини і самі входимо у світ дитячого мислення» [8, с. 266].

Вагомий внесок у розробку питання використання наочних засобів у процесі навчання вніс Л. В. Занков. У своїх дослідженнях він визначив розумне співвідношення використання наочних і словесних засобів у педагогічному процесі, зокрема, у процесі розвитку мовлення.

Е. Д. Худенко при відповіді на питання «Як, яким чином навчати?», вказує, що важливо звертати увагу на правильне